

Gwerthusiad o Cymunedau am Waith a Cymunedau am Waith a Mwy: Rhan 1 (gwerthusiad proses a theori newid)

Crynodeb Gweithredol

1. Nodau a methodoleg yr ymchwil

1.1 Mae'r crynodeb gweithredol hwn yn canolbwyntio ar gam cyntaf y gwerthusiad proses o'r rhaglenni [Cymunedau am Waith \(CaW\)](#) a [Cymunedau am Waith a Mwy \(CaW+\)](#). Amcanion y gwerthusiad oedd:

- adolygu'r theori newid ar gyfer y rhaglenni;
- adolygu pa mor effeithiol y cyflawnwyd y rhaglenni, gan gynnwys:
  - elfennau newydd o raglen CaW, megis yr 'elfen cymorth yn y gwaith';
  - i ba raddau y mae'r modelau cyflawni yn diwallu anghenion grwpiau penodol; ac
  - i ba raddau y mae'r rhaglenni'n ystyried sgiliau, anghenion a dyheadau'r cyfranogwyr o ran y Gymraeg; a
- rhoi diweddariad ar gynnydd yn erbyn targedau'r rhaglenni.

1.2 Trafodwyd theori newid y rhaglenni gydag uwch reolwyr y rhaglen a defnyddiwyd data a gasglwyd drwy'r gwerthusiad i'w profi a'i mireinio. Roedd hyn yn cynnwys:

- adolygiad desg o lenyddiaeth a dogfennau;
- dadansoddiad o ddata'r rhaglen; ac
- ymchwil ansoddol gyda rhanddeiliaid, gan gynnwys cyfweiliadau ag uwch reolwyr (n=chwech) a staff gweithredol o naw awdurdod lleol (ALI) (n=64).

1.3 Ceir rhagor o fanylion am y fethodoleg yn adran tri o'r prif adroddiad.

2. Canfyddiadau allweddol: sail resymegol, dyluniad, a chyflwyniad CaW a CaW+

- 2.1. Ar bapur, mae'r hyn y mae CaW a CaW+ yn ei gynnig i gyfranogwyr yn ymddangos yn debyg i'r hyn a gynnigir gan raglenni cyflogadwyedd eraill, megis rhai'r Ganolfan Byd Gwaith (JCP) (e.e., gwybodaeth, cyngor ac arweiniad i wella gweithgaredd chwilio am swydd, cyfleoedd hyfforddi a chymorth ariannol). Fodd bynnag, mae ansawdd y cynnig yn wahanol, gan fod gan gynghorwyr a/neu fentoriaid CaW a/neu CaW+ fwy o amser a hyblygrwydd ac yn aml mae ganddynt berthynas wahanol gyda chyfranogwyr o gymharu ag Anogwyr Gwaith JCP. Felly, mae CaW a CaW+ yn ategu rhaglenni cyflogadwyedd eraill, ac mae'r dystiolaeth yn awgrymu y gallant gefnogi cyfranogwyr y mae rhaglenni eraill yn ei chael hi'n anodd eu cynorthwyo.
- 2.2. Bu'r ffaith bod CaW yn rhaglen wirfoddol a chymunedol o gymorth i bobl ddechrau ymgysylltu â hi a pharhau i ymgysylltu, ond ni fu mor effeithiol ag a ragwelwyd o ran cefnogi recriwtio'n uniongyrchol i'r rhaglen. O ganlyniad i hynny, cafodd CaW drafferth i ymgysylltu â chymaint o gyfranogwyr ag a ragwelwyd ac roedd yn fwy dibynnol ar JCP am atgyfeiriadau nag a ragwelwyd. Felly, roedd y rhaglen o bosibl yn methu â chyrraedd y rhai nad oeddent yn ymgysylltu â JCP, yn anad dim, unigolion economaidd anweithgar. Fodd bynnag, roedd perthynas y rhaglenni â JCP yn un o'u prif gryfderau a bu hyn yn hollbwysig yn ystod y pandemig, pan grebachodd atgyfeiriadau o ffynonellau eraill yn sylweddol.
- 2.3. Dywedwyd bod y niferoedd a oedd yn manteisio ar gymorth yn y gwaith (ar ôl i gyfranogwyr gael swydd) yn fach ar gyfer y ddwy raglen, ond roedd hwn yn bwysig serch hynny lle y cafodd ei ddefnyddio. Fodd bynnag, yn wahanol i CaW, roedd meini prawf cymhwysra mwy hyblyg CaW+ yn golygu y gallai weithio gyda'r rhai a oedd mewn gwaith, ond a oedd yn parhau i fod mewn perygl o fyw mewn tlodi, a chofnodwyd bod bron i un o bob deg o gyfranogwyr CaW+ (8.6 y cant) yn gyflogedig pan oeddent yn ymuno â'r rhaglen, sy'n awgrymu bod hyn yn nodwedd bwysig o raglen CaW+.
- 2.4. Mae'r bartneriaeth rhwng Llywodraeth Cymru, yr Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) a'r Cyrff Cyflawni Arweiniol (CCA) (awdurdodau lleol neu Gynghorau Gwirfoddol Cymunedol) yn un o ddatblygiadau arloesol allweddol CaW ac fel y nodwyd, roedd yn hollbwysig i allu'r rhaglen i recriwtio cyfranogwyr. Fodd bynnag, mae gwahaniaethau diwylliannol a sefydliadol rhwng DWP a'r CCA, a/neu gystadleuaeth rhwng timau DWP a CCA, yn enwedig lle roedd ardaloedd yn ei chael hi'n anodd cyrraedd targedau, wedi llesteirio gweithio fel rhan o dîm ar lefel weithredol weithiau.

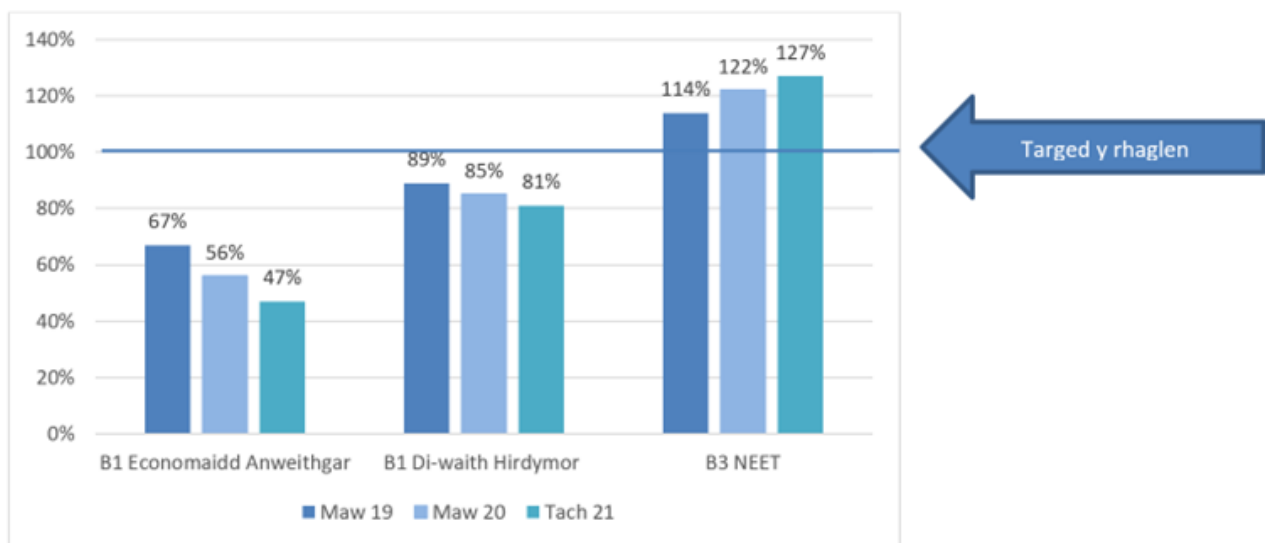
- 2.5. Er gwaethaf y ffaith bod y rhaglenni'n cynnig gwasanaethau yn y Gymraeg a'r Saesneg, roedd nifer y cyfranogwyr a ddewisodd wasanaeth Cymraeg yn llai na'r disgwyl. Nid yw'n glir beth yw'r rheswm am hyn, ond gallai adlewyrchu diffyg hyder ar ran cyfranogwyr y mae'r Gymraeg yn ddewis iaith iddynt i fynegi hynny, neu ofn y bydd yn anoddach cael gafael ar wasanaethau Cymraeg, os mai iaith ddiodyn y gwasanaethau yw Saesneg (gweler e.e. [CAB, 2015](#)).

3. Canfyddiadau allweddol: perfformiad y rhaglen

Perfformiad CaW: cysylltiadau

- 3.1. Yn y cyfnod rhwng mis Mai 2015 a mis Chwefror 2022, ymgysylltodd CaW â dros 34,000 o bobl. Fel y dengys Siart 3.1., mae perfformiad rhaglen CaW yn erbyn y targedau ymgysylltu (a osodwyd gan Lywodraeth Cymru ac y cytunwyd arnynt gyda Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru) ar gyfer Blaenoriaeth 3 (B3) wedi bod yn llawer cryfach na'r disgwyl, o'i gymharu â pherfformiad ychydig yn fwy siomedig ar gyfer Blaenoriaeth 1 (B1).

Siart 3.1. Perfformiad cronol rhaglen CaW yn erbyn y targedau ymgysylltu ar gyfer cyfranogwyr Economaidd Anweithgar a'r rhai Di-waith Hirdymor (Blaenoriaeth 1) a Phobl Ifanc sy'n NEET (Blaenoriaeth 3), Mawrth 2019, Mawrth 2020, a Thachwedd 2021

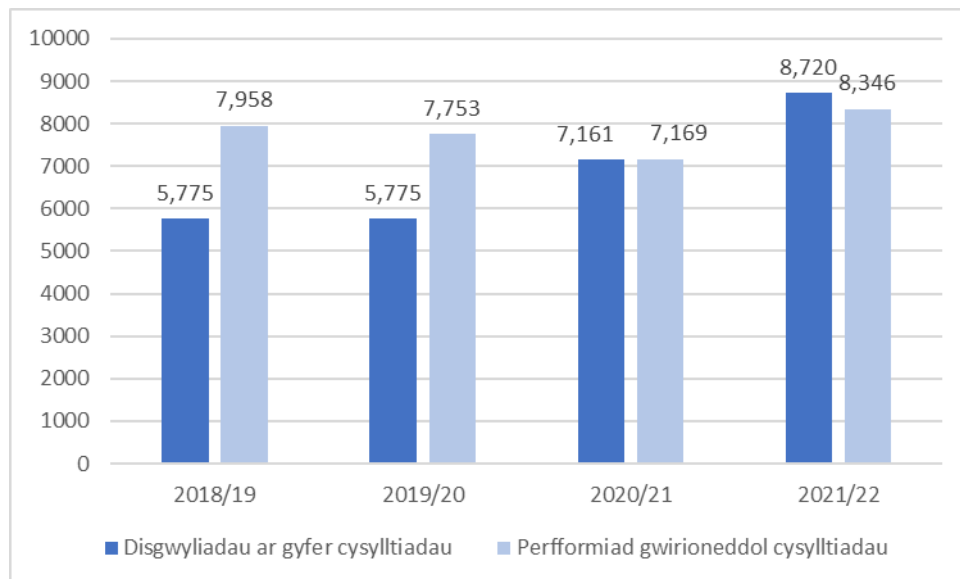
Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

Perfformiad CaW+: cysylltiadau

- 3.2. Yn y cyfnod rhwng mis Ebrill 2018 a diwedd Chwefror 2022, roedd CaW+ wedi ymgysylltu â 30,304 o bobl. Fel y dengys Siart 3.2., roedd perfformiad CaW+ yn 2018/19 a 2019/20 yn gryf, a rhagorwyd ar ddisgwyliadau Llywodraeth Cymru o ran cysylltiadau a deilliannau

swyddi.¹ Cafodd perfformiad cryf y rhaglen ei gynnal hyd yn oed yn wyneb yr heriau a ddaeth yn sgil ehangu'r rhaglen ac effaith y pandemig COVID-19.

Siart 3.2. Disgwyliadau Llywodraeth Cymru o CaW* a pherfformiad gwirioneddol y rhaglen: cysylltiadau â chyfranogwyr

*Mae hyn yn gosod y disgwyliadau ar gyfer ymgysylltu fel hanner ffordd rhwng disgwyliadau is ac uwch Llywodraeth Cymru o 4,950-6,600 o gysylltiadau y flwyddyn, ac yn eu cynyddu yn unol â'r cynnydd mewn cyllid yn 2020/21 a 2021/22.

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

Nodweddion y cyfranogwyr

- 3.3. Mae Tabl 3.1. yn amlinellu'r canrannau o gyfranogwyr CaW+ sydd â nodweddion gwahanol. Mae'n cefnogi'r ymchwil ansoddol lle yr adroddwyd bod gan gyfranogwyr CaW+ yn gyffredinol lai o rwystrau a/neu rwystrau llai cymhleth na chyfranogwyr CaW. Mae hefyd yn nodedig bod y ganran o gyfranogwyr anabl yn CaW a CaW+ yn is na'r amcangyfrif o oedolion anabl o oedran gweithio. Fodd bynnag, mae hefyd yn nodedig bod canran y cyfranogwyr CaW a CaW+ sy'n dweud bod ganddynt Gyflwr Iechyd sy'n Cyfyngu ar eu Gallu i Weithio yn sylweddol uwch, ac o ystyried y tebygrwydd rhwng y diffiniad o anabledd a chyflwr o'r fath, gallai hyn fod yn arwydd bod y cyfraddau anabledd yn cael eu tangofnodi.

¹ Yn wahanol i CaW, nid oes gan CaW+ dargedau sydd wedi'u pennu'n ganolog. Yn lle hynny, roedd disgwyl y byddai pob tîm cyflawni CaW+ yn creu o leiaf 30 o gofnodion swyddi y flwyddyn a thwybiwyd y byddai angen tua 3-4 ymgysylltiad ar y rhaglen ar gyfer pob cleient a oedd yn cael swydd. Byddai hyn yn ei gwneud yn ofynnol i bob un o'r 55 o dimau CaW+ ymgysylltu â thua 4,950-6,600 o unigolion y flwyddyn i gyd.

Tabl 3.1. Canran y cyfranogwyr CaW a CaW+ â rhwystrau dethol, Chwefror 2022 o gymharu â phoblogaeth Cymru (mae data CaW ar gyfer y cyfnod Mai 2015 i Chwefror 2022; mae data CaW+ ar gyfer y cyfnod Ebrill 2020-Mawrth 2022)

Nodweddion*	% cyfranogwyr CaW+	% cyfranogwyr CaW	Poblogaeth Cymru (%)
Dim cymwysterau	14	22	7
Cyflwr iechyd sy'n cyfyngu ar y gallu i weithio	13	30	23**
Anabl	5	11	22**
Cyfrifoldebau gofal a gofal plant	20	45	Ddim ar gael
O aelwyd heb waith	42	68	Ddim ar gael***
Digartref neu wedi'i effeithio gan eithriad tai	4	3	Ddim ar gael

* Gan fod cyfranogwyr yn gallu nodi mwy nag un rhwystr, gallant, er enghraifft, nodi cyflwr iechyd sy'n cyfyngu ar eu gallu i weithio ac anabled

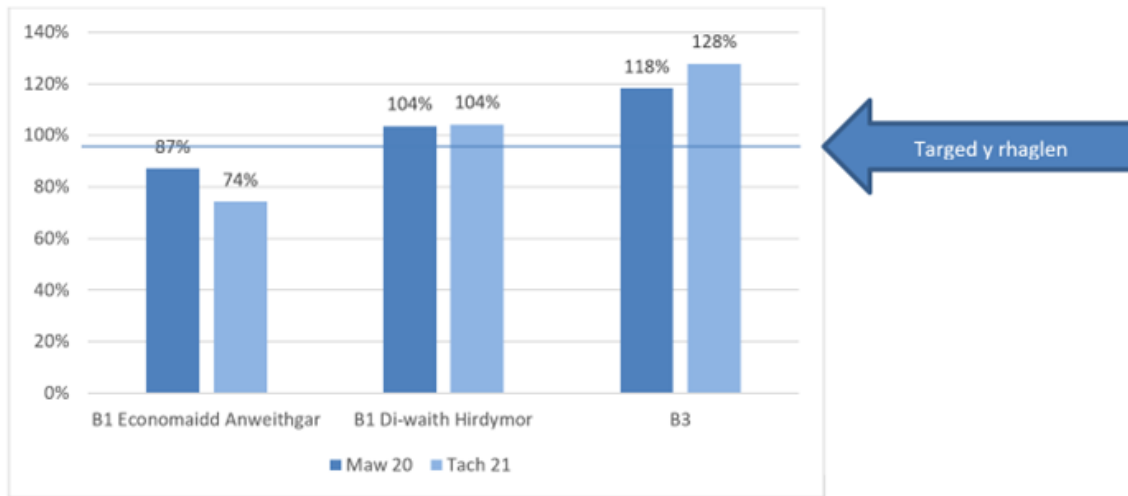
**Yn seiliedig ar y boblogaeth rhwng 16 a 64 oed y nodwyd eu bod yn anabl yn yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth (APS). ([Llywodraeth Cymru, 2022](#))

*** Cesglir data ar nifer aelwydydd heb waith – ond nid cyfran yr oedolion sy'n byw ar aelwydydd heb waith Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru; [Ystadegau Cymru, 2021](#)

Perfformiad CaW: deilliannau swyddi

3.4. Erbyn diwedd mis Gorffennaf 2022, roedd CaW wedi cefnogi 13,458 o bobl i gael gwaith. Oherwydd bod cyfran y cyfranogwyr a oedd yn cael gwaith yn uwch na'r disgwyl, roedd hyn yn helpu i wneud iawn am y nifer lai na'r disgwyl o gysylltiadau (a drafodir uchod). Fel y dengys Siart 3.3., er gwaethaf yr heriau yn sgil y pandemig COVID-19, mae perfformiad yn erbyn y targedau ar gyfer nifer y cleientiad sy'n cael swyddi ar gyfer Blaenoriaeth 3 wedi bod yn gryf iawn. Mewn gwrthgyferbyniad â hynny, roedd perfformiad y rhaglenni yn erbyn y targedau swyddi ar gyfer Blaenoriaeth 1, er yn weddol dda, yn wannach, gyda pherfformiad cryf mewn perthynas â chyfranogwyr sy'n ddi-waith yn yr hirdymor yn helpu i wrthbwysu rhywfaint o'r deilliannau siomedig ar gyfer y cyfranogwyr sy'n economaidd anweithgar.

Siart 3.3. Perfformiad cronol rhaglen CaW yn erbyn y targedau ar gyfer nifer y Cyfranogwyr Economaidd Anweithgar a'r rhai sy'n Ddi-waith yn yr Hirdymor (Blaenoriaeth 1) a Phobl Ifanc sy'n NEET (Blaenoriaeth 3) a gafodd swyddi, Mawrth 2019, Mawrth 2020, a Thachwedd 2021

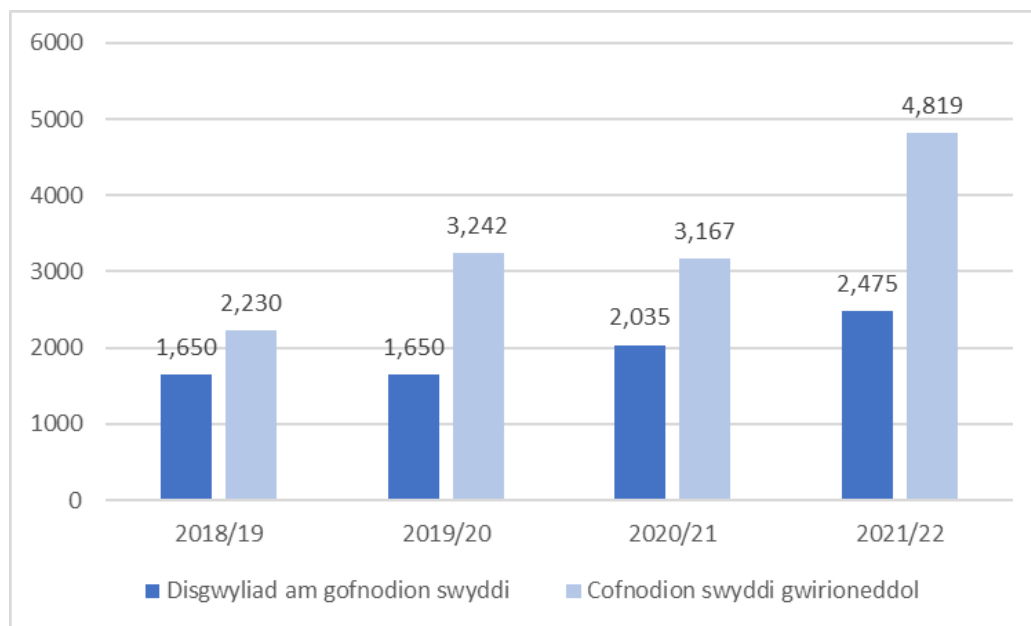
Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

Perfformiad CaW+: deilliannau swyddi

3.5. Fel yr amlinellir yn Siart 3.4, parhaodd CaW+ i berfformio'n gryf hyd yn oed yn wyneb yr heriau yn sgil y pandemig COVID-19, a pharhaodd y rhaglen i ragori ar y disgwyliadau.²

² Roedd disgwyliad ar ran Llywodraeth Cymru y byddai pob un o'r 55 o dimau yn CaW+ yn sicrhau bod o leiaf 30 o gleientiaid yn cael swyddi bob blwyddyn. Er mwyn ystyried y ffaith bod y rhaglen wedi'i hehangu yn 2020/21 a 2021/22, mae'r disgwyliadau wedi codi yn unol â'r cynnydd mewn cyllid (cynnydd o 24% yn y cyllid yn 2020/21 a 51% yn 2021/22) o gymharu â lefelau 2018/19 a 2019/20.

Siart 3.4. Disgwyliadau Llywodraeth Cymru a pherfformiad gwirioneddol y rhaglen: nifer o gleientiaid CaW+ a gafodd swyddi

Ffynhonnell: Llywodraeth Cymru

4. Casgliadau

- 4.1. Cafodd y rhaglenni eu gweithredu i raddau helaeth yn unol â'r cynllun, ac roedd y broses – y llwybrau a ddilynwyd gan gyfranogwyr (brysbennu, cyngor a chymorth, cyfleoedd hyfforddi, lleoliadau gwaith a/neu gyfleoedd gwirfoddoli) – yn adlewyrchu'n fras yr hyn a ragwelwyd yn theori newid y rhaglenni.
- 4.2. Serch hynny, er bod CaW yn cael trafferth i ymgysylltu â chymaint o gyfranogwyr ag a ragwelwyd, rhagorodd CaW+ ar y disgwyliadau. Mae'r gwerthusiad yn nodi:
  - bod dirwyn y rhaglen Cymunedau yn Gyntaf i ben wedi tanseilio rhywfaint ar fodel cyflawni cymunedol CaW, ac yn ddiweddarach ac yn fwy arwyddocaol, bu i effaith y pandemig COVID-19 gyfyngu'n ddifrifol ar fodel cyflawni cymunedol CaW; ac
  - yn fwyaf sylfaenol, roedd y sianel atgyfeirio gan bartneriaid yn llai amrywiol (gyda mwy o ddibyniaeth ar JCP nag a ragwelwyd) ac yn llai cynhyrchiol na'r disgwyl (gyda niferoedd llai yn cael eu hatgyfeirio, neu eu recriwtio'n uniongyrchol, nag a ragwelwyd). I raddau helaeth, roedd hyn oherwydd effaith y pandemig COVID-19. Fodd bynnag, nid dyma'r unig reswm, ac fel rhaglenni cymunedol, roedd recriwtio uniongyrchol, a meithrin perthnasoedd â phartneriaid lleol (heblaw JCP) a allai helpu i atgyfeirio pobl at y rhaglenni, yn wannach na'r disgwyl.
- 4.3. Mae'r gwerthusiad yn nodi bod y gwahaniaeth mewn perfformiad rhwng y ddwy raglen i'w briodoli'n bennaf i'r canlynol:

- roedd gan CaW+ feini prawf cymhwysra mwy hyblyg, a oedd yn golygu bod y rhaglen ar gael i niferoedd mwy o ddarpar gyfranogwyr, ar draws ardaloedd daearyddol ehangach. Er bod hyn wedi creu heriau, yn fwyaf nodedig mewn ardaloedd gwledig mawr, yn gyffredinol, roedd yn ei gwneud yn haws ymgysylltu â chyfranogwyr, hyd yn oed gan ganiatáu ar gyfer y 'flaenoriaeth' a roddwyd i CaW ar gyfer y darpar gyfranogwyr hynny a oedd yn gymwys ar gyfer CaW³; a
- mae'r disgwyliadau ar gyfer CaW+, o ran ymrwymadau, yn is na'r rhai ar gyfer CaW, (ac mae hyn yn helpu i egluro llawer o'r gwahaniaeth ym mherfformiad y naill raglen a'r llall yn erbyn disgwyliadau Llywodraeth Cymru).

4.4. Mewn gwrthgyferbyniad â chysylltiadau, roedd y deilliannau swyddi ar gyfer y ddwy raglen yn gryfach na'r hyn a ragwelwyd (neu a ddisgwyliwyd), er gwaethaf effaith y pandemig COVID-19, sy'n dangos effeithiolrwydd model cymorth y rhaglenni. Serch hynny, mae'r ymchwil ansoddol hefyd yn nodi nad oedd elfennau o fodel rhaglen CaW megis y Gronfa Rwystrau, ac i raddau llai y model hyfforddiant a brynir, mor hyblyg â'r modelau cyfatebol yn CaW+ ac felly nid oeddent mor ymatebol nac mor effeithiol â'r disgwyl.

Effeithiolrwydd y rhaglenni o ran cyfrannu at amcanion allweddol Llywodraeth Cymru a'r UE

- 4.5. Mae perfformiad cryf y rhaglenni o ran deilliannau swyddi yn golygu eu bod yn debygol o fod wedi gwneud cyfraniadau pwysig at leihau tlodi. Fodd bynnag, mae pryderon am ansawdd y gwaith y mae cyfranogwyr wedi'i gael, a thlodi mewn gwaith, yn golygu nad yw'r effaith mor fawr ag y gallai fod.
- 4.6. Mae'r rhaglenni hefyd yn gwneud cyfraniadau pwysig at amcanion cydraddoldeb Llywodraeth Cymru, megis lleihau anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig â rhywedd, ethnigrwydd neu anabledau. Fodd bynnag, mae gwahaniaethau o ran y graddau y mae'r rhaglenni wedi gweithio gyda gwahanol grwpiau yn debygol o olygu bod effaith y rhaglenni ar wahanol grwpiau wedi bod yn anghyson ac yn llai na'r disgwyl ar gyfer rhai grwpiau.

Myfyrdodau ar fodelau CaW a CaW+

- 4.7. Mae gan CaW a CaW+ fodelau a dulliau gweithredu tebyg ac mae'r ddau fodel yn effeithiol. Y prif wahaniaeth yw'r ffaith bod gan CaW+ fwy o hyblygrwydd o ran gyda phwy mae'n gweithio (gan fod y meini prawf cymhwysra yn fwy hyblyg), sut y mae'n eu cefnogi (yn fwyaf nodedig, gwell hygyrchedd ac ymatebolrwydd mewn perthynas â hyfforddiant a'r

---

³ Os yw rhywun yn gymwys ar gyfer CaW fel arfer byddant yn cael eu cyfeirio at CaW yn hytrach na CaW+.

Gronfa Rwystrau) a sut y mae'n cofnodi hyn (gan nad yw'n ofynnol iddi gydymffurfio â gofynion yr UE). Adroddwyd yn eang bod y cyfuniad o fwy o hyblygrwydd a llai o fiwrocratiaeth yn golygu bod rhaglen CaW+:

- yn fwy hygyrch ac yn fwy agored;
- yn fwy ymatebol, ac felly'n fwy effeithiol a/neu'n gallu diwallu anghenion a dyheadau cyfranogwyr yn gyflymach;
- yn fwy effeithlon, gan fod llai o waith papur/biwrocratiaeth a mwy o hyblygrwydd ynghylch hyfforddiant;
- yn fwy gwydn ac yn gallu ymateb yn well i siociau ar draws y rhaglen fel y pandemig COVID-19.

4.8. Serch hynny, roedd rhai agweddau ar fodel CaW hefyd, megis y broses fwy cynhwysfawr o gasglu data a'r ymrwymiad ariannu tymor hwy, yn gryfach na model CaW+.

5. Argymhellion a myfyrdodau ar gyfer rhaglenni cyflogadwyedd yn y dyfodol

Argymhellion ar gyfer CaW a/neu CaW+

- 5.1. Er mwyn sicrhau bod y rhaglenni'n cyfrannu cymaint â phosibl at nodau cydraddoldeb Llywodraeth Cymru, mae angen cymryd camau mwy rhagweithiol i gyrraedd grwpiau allweddol ac ymgysylltu â nhw, megis pobl sy'n economaidd anweithgar, pobl anabl a phobl o gymunedau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig.
- 5.2. Er nad oes 'bwled arian' a all gynyddu cysylltiadau neu arallgyfeirio'r sianel atgyfeirio, mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod camau ymarferol, megis codi a chynnal ymwybyddiaeth o'r rhaglenni gyda phartneriaid; cysylltu'n gyflym â'r rhai sy'n cael eu hatgyfeirio; a'u helpu a rhoi adborth i bartneriaid atgyfeirio ar sut y cawsant eu helpu ac unrhyw ddeilliannau, yn gallu meithrin ymddiriedaeth ac annog atgyfeiriadau yn y dyfodol. Bydd rhannu arferion da yn y maes hwn yn bwysig ar draws y rhaglenni.
- 5.3. O ystyried yr ansicrwydd ynghylch pa mor ddibynadwy yw'r broses a ddefnyddir gan y rhaglenni i adnabod cyfranogwyr anabl byddai'n briodol ystyried cyflwyno cwestiwn newydd i'w ofyn i gyfranogwyr fel rhan o'r broses gofrestru. Mae achos cryf dros ddefnyddio'r un cwestiynau ar draws gwahanol raglenni cyflogadwyedd (i hwyluso meincnodi), a gallai hyn, er enghraifft, ddefnyddio cwestiwn Gwasanaeth Ystadegol y Llywodraeth: (a) A oes gennych unrhyw gyflyrau iechyd corfforol neu feddyliol neu salwch sy'n para neu y disgwylir iddo bara am 12 mis neu fwy? ac os oes (b) A yw eich cyflwr neu salwch/a oes unrhyw un

o'ch cyflyrau neu salwch yn lleihau eich gallu i gyflawni gweithgareddau o ddydd i ddydd? Byddai'r cyfranogwyr sy'n ateb 'oes/ydw' i'r ddau gwestiwn hyn yn cael eu cofnodi fel rhai ag anabledd.

- 5.4. Mae'r pandemig wedi helpu i gyflymu'r broses o ddarparu cymorth a hyfforddiant ar-lein, neu dros y ffôn, ac o ran y dyfodol, mae dull hyblyg, sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn, sy'n cyfuno cyswllt wyneb yn wyneb ac ar-lein neu dros y ffôn, yn briodol.
- 5.5. O ystyried y diffyg cyfatebiaeth ymddangosiadol rhwng galw a chapasiti mewn rhai ardaloedd, byddai ymchwilio i'r posibilrwydd o roi mwy o hyblygrwydd i reolwyr cyflawni CaW o ran, er enghraifft, dyrannu cynghorwyr a mentoriaid i wahanol ardaloedd (o fewn ALI) a/neu grwpiau (fel y rhai y bernir bod angen cymorth arnynt am fwy na 12 mis cyn eu bod yn barod i gael gwaith neu'r rhai y bernir bod angen llai o gymorth arnynt na hynny) yn briodol.
- 5.6. Bydd rheoli effaith bosibl colli staff ar y rhaglenni, o ystyried y ffaith bod cyllid Cronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) ar gyfer CaW wedi dod i ben, yn bwysig. Nid yw'r gwerthusiad wedi canfod ateb syml ac mae'n debygol y bydd yn briodol archwilio'r hyn y gellir ei wneud i gadw staff ochr yn ochr â chynlluniau wrth gefn ar sut i reoli effaith rolau staff heb eu llenwi.

Gwersi allweddol ac argymhellion ar gyfer rhaglenni cyflogadwyedd yn y dyfodol

- 5.7. Mae angen a galw clir am gymorth cyflogadwyedd gan raglenni fel CaW a CaW+. Fodd bynnag, er mwyn cynyddu eu heffaith ar leihau tlodi, efallai y bydd angen gwneud rhagor o waith i gefnogi pobl i gamu ymlaen mewn gwaith, ac efallai y bydd angen gwneud newidiadau i'r dulliau mesur deilliannau (sy'n canolbwyntio ar hyn o bryd ar sicrhau bod cleientiaid yn cael swyddi, yn hytrach nag ar ansawdd y gwaith) i leihau'r risgiau y bydd pobl yn gaeth mewn 'gwaith gwael' (ac mewn perygl o ddiodef tlodi mewn gwaith).
- 5.8. Gall model cymunedol gynyddu amlygrwydd a hygyrchedd rhaglenni cymorth cyflogaeth a helpu i feithrin hunaniaeth unigryw er mwyn eu gwahaniaethu oddi wrth JCP, ond nid yw hyn ynddo'i hun yn ddigon i ennyn cysylltiadau gan gymunedau. Mae'n bosibl y bydd angen rhagor o ymchwil a threialu dulliau arloesol newydd o gynyddu cysylltiadau.
- 5.9. Mae CaW a CaW+ yn awgrymu y gall model ymgysylltu gwirfoddol helpu i gynyddu cymhelliant ac ymgysylltiad pobl â rhaglenni cymorth cyflogaeth, ond mae angen mwy o waith i wella ffyrdd o ymgysylltu â'r rhai sydd â diffyg cymhelliant. Gall 'amodoldeb meddal', er enghraifft, lle mae ymgysylltu â rhaglen fel CaW neu CaW+ yn rhan o ymrwymiad hawliwr, helpu i gyflwyno pobl i raglenni o'r fath a allai eu helpu, ond ni fydd hynny ynddo'i hun yn sicrhau eu bod yn ymgysylltu'n effeithiol.

- 5.10. Ni all effeithiolrwydd rhaglenni cymorth cyflogaeth fel CaW a CaW+ fod yn fwy nag effeithiolrwydd ei staff rheng flaen ac felly mae recriwtio, hyfforddi a chadw staff sydd â'r sgiliau a'r ethos cywir yn hanfodol.
- 5.11. Dylid mabwysiadu dull o gynllunio cymorth cyflogadwyedd sy'n seiliedig ar system gyfan, sy'n ystyried (i) cydweddiad strategol gwahanol raglenni cyflogadwyedd i sicrhau eu bod yn ategu ei gilydd yn hytrach na dyblygu eu cynnig, ac sy'n cynnig un pwynt mynediad; a (ii) y galw presennol a'r galw a ragwelir yn y dyfodol am gymorth cyflogadwyedd - ac felly'r capasiti sy'n briodol i ddiwallu hyn. Yn wir, gosodir hyn allan fel nod yn Strategaeth Cyflogadwyedd Llywodraeth Cymru, *Cymru gryfach, decach a gwyrddach: cynllun cyflogadwyedd a sgiliau* (Llywodraeth Cymru, 2022c). Er enghraifft yr amcan i 'Blaenoriaethu a chydgrynhai cymorth cyflogadwyedd cenedlaethol a arweinir gan Lywodraeth Cymru targedu pobl ifanc, y rhai sydd heb gynrychiolaeth ddigonol yn y farchnad lafur a'r rhai sydd i mewn ac allan o waith sydd â chyflyrau iechyd hirdymor i ddod o hyd i waith a chamu ymlaen mewn cyflogaeth'. Fodd bynnag, gallai penderfyniadau gan Lywodraeth y DU (a DWP) a disodli'r ESF gyda Chronfa Ffyniant Gyffredin y DU, gymhlethu hyn. Mae'n bosibl felly y bydd angen i Lywodraeth Cymru gyflawni mwy drwy ddylanwadu ar y system gyflogaeth ehangach na thrwy ariannu a chomisiynu rhaglenni newydd yn uniongyrchol (IES, 2021).
- 5.12. Roedd y bartneriaeth rhwng Llywodraeth Cymru, JCP, ALIau a CGS, yn gryfder allweddol yn rhaglen CaW (a dylid ystyried hyn mewn rhaglenni yn y dyfodol), ac mae ei chyfraniad at y sianel atgyfeirio wedi bod yn hanfodol i lwyddiant CaW a CaW+. Fodd bynnag, creodd hefyd densiynau ar lefel weithredol, a chymerodd amser i oresgyn rhwystrau a oedd yn gysylltiedig â gwahaniaethau diwylliannol a sefydliadol a chyfrannodd at orddibyniaeth ar JCP ar gyfer atgyfeiriadau (ac mae angen ystyried hyn hefyd os caiff y model hwn ei efelychu yn y dyfodol).
- 5.13. Mae CaW a CaW+ yn awgrymu y gall modelau fel cydleoli gwahanol dimau a rhaglenni cyflogaeth helpu i gryfhau cydweithredu ar lefel weithredol, ar yr amod bod digon o alw, fel nad yw gwasanaethau neu dimau yn cystadlu am yr un cyfranogwyr.
- 5.14. Mae model CaW+, sy'n fwy agored a hygyrch ac yn fwy hyblyg na model CaW, yn fwy ymatebol ac yn cael ei ffafrio'n gyffredinol gan y rhai sy'n cyflwyno'r rhaglenni ond mae hefyd wedi'i dargedu'n llai penodol (neu effeithiol) at y rhai sydd bellaf o'r farchnad lafur.
- 5.15. Mae maint y data a gesglir am gyfranogwyr CaW yn creu set ddata gyfoethog, ac yn cynnig llawer mwy o gyfle i archwilio nodweddion ac effeithiolrwydd y rhaglen o ran cefnogi gwahanol grwpiau o gyfranogwyr. Fodd bynnag, mae casglu'r data hyn yn ychwanegu at y costau ac mae'r cyfle i ddadansoddi a defnyddio'r data'n effeithiol yn cael ei lesteirio gan y

penderfyniad i'w fewnbynnu i daenlen yn hytrach na chronfa ddata rheoli cleientiaid mwy soffistigedig. Mae angen asesu gofynion data'r presennol a'r dyfodol (ar gyfer rheoli'r rhaglenni, ymchwil a gwerthuso), ac ystyried pa ddata sy'n cael eu casglu, sut y maent yn cael eu storio, a chostau gwneud hynny.

- 5.16. Mae'r gwerthusiad yn dangos yr effaith y mae disgwyliadau cychwynol rhaglen o ran cysylltiadau a nifer y cleientiaid a gafodd swyddi (ac felly'r targedau a osodwyd) yn ei chael ar y farn am berfformiad y rhaglenni. Mae meincnodi perfformiad yn erbyn rhaglenni cymaradwy yn rheolaidd yn debygol o fod yn bwysig wrth raddnodi'r disgwyliadau a ddefnyddir i osod targedau ar gyfer rhaglenni, er mwyn sicrhau eu bod yn heriol ond yn gyraeddadwy, a'i bod yn haws ystyried perfformiad cymharol gwahanol raglenni
- 5.17. Mae angen ymchwilio ymhellach i'r gwerth am arian a gynigir gan fodel hyfforddiant CaW a brynir yn ganolog o'i gymharu â dewisiadau eraill megis model CaW+ sy'n seiliedig ar y farchnad.
- 5.18. Nid yw'n glir i ba raddau y gellir prif ffrydio dulliau effeithiol o ymgysylltu a chefnogi grwpiau a all fod â rhwystrau cymhleth, megis rhai pobl anabl. Weithiau gall eu hanghenion gael eu diwallu'n well gan raglenni wedi'u targedu, fel Engage to Change⁴. Mae'n bosibl ei bod yn briodol prif ffrydio cymorth i wahanol grwpiau mewn rhaglenni fel CaW a CaW+ yn ogystal â datblygu neu ariannu rhaglenni wedi'u targedu'n well, fel Engage to Change. Fel yr amlinellir uchod, dylid hefyd ystyried cynllunio a rheoli gwahanol raglenni cyflogadwyedd, fel rhan o ddull gweithredu systemau cyfan, er mwyn sicrhau cydlynid (a lleihau dyblygu neu gystadleuaeth ddiangen); hygyrchedd (er enghraifft, drwy yn pwynt mynediad i raglenni cyflogadwyedd); ac asesu ac aseinio, i baru pobl â'r rhaglen fwyaf priodol (er enghraifft, drwy rolau fel gweithwyr brysbennu).

---

⁴ Rhaglen gyflogadwyedd sy'n cefnogi pobl ifanc 16-25 oed sydd ag anawsterau dysgu, anabledd dysgu a/neu awtistiaeth yw Engage to Change.

Awduron yr Adroddiad: Dr Duncan Holtom (Pobl a Gwaith), Einir Burrowes (OB3 Ymchwil) a Nia Bryer (OB3 Ymchwil)

Adroddiad Ymchwil Llawn: Holtom, D; Burrowes, E; Bryer, N; (2023). *Gwerthusiad o Cymunedau am Waith a Cymunedau am Waith a Mwy: Rhan 1 (gwerthusiad proses a theori newid), Crynodeb Gweithredol*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, adroddiad GSR rhif 24/2023.

Ar gael yn: <https://www.llyw.cymru/gwerthusiad-o-gymunedau-am-waith-chymunedau-am-waith-mwy-rhan-1-gwerthusiad-proses-theori-newid>

Safbwyntiau'r ymchwilwyr ac nid o reidrwydd rhai Llywodraeth Cymru yw'r safbwyntiau a fynegir yn yr adroddiad hwn.

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Joshua Parry
Uwch Swyddog Ymchwil
Ymchwil Cyfiawnder Cymdeithasol
Yr Is-adran Tystiolaeth a Chefnogaeth ar gyfer Cydraddoldeb, Tlodi a Phlant
Llywodraeth Cymru, Parc Cathays
Caerdydd, CF10 3NQ

E-bost: ymchwilycyfiawndercymdeithasol@llyw.cymru

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.
This document is also available in English.

OGL © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol 978-1-80535-608-0